

Ирена Љубомировић

Филозофски факултет, Универзитет у Нишу – Србија

Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу

e-mail: irena.ljubomirovic@filfak.ni.ac.rs

ЦРКВЕНИ САБОРИ У ПРВОЈ ПОЛОВИНИ IV ВЕКА Н.Е. - РЕШЕЊЕ ИЛИ ПРОДУБЉИВАЊЕ РАСКОЛА У ХРИШЋАНСКОЈ ЦРКВИ

Апстракт: У раду ће, уз кратак осврт на исходе најважнијих црквених сабора у првој половини IV века н.е. бити учињен покушај да се поновном анализом дела писаца који нам доносе извештаје са саборских заседања установи на који начин се приступало решењу све учесталијих црквених проблема. Такође, биће истакнута и улога владара, пре свих цара Константина у настојању да се црквени спорови што пре превазиђу. Посебно ћемо се осврнути на два сабора: Први Васељенски сабор у Nikeји 325. године на којем је отпочео процес формулисања истине о Светој Тројици и сабор у Сердици који је такође замишљен као васељенски и који је требало да значи крај сукоба између западних и источних епископа. Анализом постојећих извора пре свега Еузебијево Црквене историје и Живота Константиновог, као и црквених историја Созомена, Сократеса и Теодорета уз сагледавање постојеће литературе покушаћемо да одговоримо на питање: да ли су црквени сабори доприносили решењу црквене кризе или је она након сваког следећег сабора бивала све дубља и који су главни разлози таквог исхода.

Кључне речи: црквени сабори, црквена питања, раскол, црквене догме

Век пре него што ће хришћани добити право на слободно исповедање своје вере био је обележен стравичним прогонима и забранама проповедања хришћанства. Читав трећи век је протекао у сталном противљењу и одбијању хришћана да учествују у паганским обредима и култовима.¹ Иако се чинило да је едикт који су издали цареви Константин и Лициније 313. године у Милану донео дугоочекивани верски мир испоставило се да је то било далеко од истине. Наиме, хришћанску цркву почели су да потресају расколи и јереси. Све спорове црква је настојала да реши на великим саборима. Сабори су одржавани од самог почетка постојања цркве која је по својој структури била саборно уређена.² За време владавине Константина Великог (306-337), држава је узела активно учешће у решавању црквених расправа. И на Истоку и на Западу цркву су потресале јереси тј. учења која су била у супротности са дефиницијама хришћанске вере утврђеним на саборима. Док је на Западу проблем настао са јеретичким учењем донатиста, Исток је потресало јеретичко учење Арија и његових

1 Momigliano 1963, 17-38.

2 Поповић 2014, 29.

следбеника.³ Константин је најпре покушао да реши спор са донатистима. Исте године када је донет Милански едикт владар је ограничио поклоне и новчане привилегије јеретцима и шизматицима који су се одметнули од хришћанске заједнице.⁴ Донатисти су 314. године одбили да признају епископа Картагине Цецилијана, иако је његов избор потврђен на сабору у Арелати (у Галији) исте године, при чему га је признао и владар.⁵ После тога цар је донатисте прогласио за шизматике и конфисковао је њихову имовину у корист царског фиска.⁶

Пошто је поразио Лицинија 324. године и самостално завладао царством Константин се усредредио на то да што већи број пагана привуче хришћанској вери и у што краћем року их преобати у хришћане. У прилог томе доноси и закон против жртвовања којим је настојао да искорени овај паганима веома важан обред.⁷ Владарево настојање да приволи пагане хришћанству отежавала су шизматичка учења и раскол у цркви због којег су се пагани подсмевали и ругали хришћанима.⁸ Нејединству цркве и слободно можемо рећи зачетку највећег хришћанског раскола у великој мери допринео је александријски презвитер Арије. У основи Аријевог учења било је непризнавање једнакости Оца и Сина и самим тим побијање божанске природе Исуса Христа. Према Арију и његовим следбеницима само је Бог Отац вечит и непроменљив, док је Син рођен од Оца те има свој почетак. Стога, постојало је време када Син није постојао и настао је ни из чега и зато Син по својој природи и суштини не може бити једнак Оцу. Арије је своје учење преточио у стихове познате под именом "Галија" и на тај начин своје ставове учинио разумљивим и прихватљивим обичним верницима који нису били теолошки образовани и којима је било тешко да схвате њима компликоване хришћанске доктрине.⁹ Таквом његовом учењу успротивио се, пре свих, александријски епископ Александар који је покушао да заустави Аријево јеретичко учење. Сазвао је сабор епископа Александрије и Тебаиде 319. године који је анатемисао и екскомуницирао из хришћанске заједнице Арија и његове следбенике.¹⁰ Испоставило се да ова мера не само да није спречила ширење аријанства већ је јеретичко учење почело да узима маха и изван граница Египта. Најутицајнији следбеник овог учења био је Еузебије из Никомедије.¹¹ Будући да се Аријево учење незауостављиво ширило и Константинов покушај да помири Александра и Арија није уродио плодом владар је морао да интервенише и сазове општи сабор на којем је требало успоставити нарушено јединство у хришћанској заједници. Општем сабору који је требало да буде одржан у Анкири (дан. Анкара) у Галатији претходио је синод у Антиохији почетком 325. године. Пошто је епископ Филогоније умро 20. децембра 324. године на његово место је постављен Еустатије из Берије, ватрени противник Аријевог учења. Документ у којем су записане основе правоверја нису потписали само тројица епископа: Теодот из Лаодикеје, Нарцис

---

3 О овоме видети: Дабић 2016; Дјурмант 1996; Исти 1998; Карташов 1995; Bogdanović 1989.; Barnes 1981.; Gerke 1973.

4 Euseb. HE 10.5.16, 6.4, 7.2 (312/3); CTh 16.5.1 (326): *haereticos atque schismaticos non solum ab his privilegiis alienos esse volumus, sed etiam diversis muneribus constringi et subici.*

5 Barnes 1981, 56-61.

6 Barnes 1982, 245. датује овај закон на крај 315. или сам почетак 316. године.

7 Љубомировић 2018, 98-99.

8 Euseb. VC 2.61.

9 Barnard 1970, 172-180.

10 Soc. HE 1. 6, 1-40.

11 Gwynn 1999, 94-124. Еузебије је био пример некога ко је подржавао Аријево учење али ко ће се повиновати Константиновој жељи за успостављањем јединствене цркве и због тога ће постати врло близак и владару и царској породици.

из Неронијаде и Еузебије из Цезареје. Након што су саслушани синод је објавио да су њихови ставови јеретички и они су екскомуницирани. Ипак, одлучено је да им се да прилика да се покају, препознају истину и да их предстојећи сабор у том случају врати у заједницу.¹²

Сабор се никада није састао у Анкири. Константин је променио одлуку и заседање преместио у Никеју, у Битинији. Владар је писао бискупима, од којих су многи већ отишли у Анкиру и навео је разлоге за промену места одржавања сабора: бискупима из Италије, али и европских провинција, Никеја је била ближа те су брже могли до ње да стигну; клима у Никеји, близу мора, била је много пријатнија него ли у унутрашњости Мале Азије. При том је владар боравио у Никомедији, а с обзиром да је желео да присуствује сабору и учествује у већању Никеја му је била ближа. Могуће да је сабор најпре сазван у Анкири на иницијативу антиаријанске струје будући да је у то време катедром у Анкири руководио Марсел Анкирски, један од најватренијих Аријевих противника.¹³ Константин је преузео бригу да сви епископи безбедно стигну и обезбедио је да сви учесници сабора у Никеји бораве о државном трошку.¹⁴ Барнес сматра да су разлози за Константиново учешће на сабору могли имати и политичку конотацију.¹⁵ Наиме, у септембру 324. године Лициније је послат у Солун уз обећање да ће бити помилован. Међутим, почетком 325. године он је убијен а званична верзија је представила његову смрт као заслужену казну јер је Лициније изгледа ковао заверу против Константина због чега је морао бити погубљен да би се избегао грађански рат.¹⁶ Константиново присуство у Никеји требало је да помогне да се скрене пажња са тих немилих догађаја. Без обзира на сву сложеност политичке ситуације изазвану Лицинијевим погубљењем то вероватно није пресудно утицало на владара да присуствује сабору. Константин је осећао моралну обавезу да интервенише у црквеним расправама и надао се да ће својим ауторитетом успети да њихове разлике учини помирљивим и прихватљивим обема странама.¹⁷

Сабор у Никеји се састао 20. маја 325. године и присуствовало му је око 300 бискупа.¹⁸ Међу присутнима највећи број је био из источних и балканских провинција. Епископат из западног дела царства није био заинтересован за Аријево јеретичко учење јер оно није било раширено у њиховим провинцијама. Поглавар хришћанске заједнице у Риму, Силвестер није могао да присуствује због старости и послао је да га заступају двојица презвитера – Виктор и Винцентije.¹⁹ Исповедници, који су током персекуција прошли пакао прогона и мучења, било да су били ослепљени или осакаћених удова, посебно су уживали велики ауторитет.²⁰ Супротстављене струје имале су своје најзначајније предводнике. На страни правоверних епископа били су поглавари апостолских столица: Макарије из Јерусалима, Еустатије из Антиохије и Александар из Александрије у пратњи свог ђакона Атанасија. Аријеве присталице предводили су

---

12 Barnes 1981, 213.

13 Каргашов 1995, 33.

14 Euseb. VC 3.6.1.

15 Barnes 1981, 62-77.

16 Euseb. VC 2.18; Soc. HE 1.4.4.

17 Jones 1949, 144.

18 Theod. HE 1.8.1 наводи да Еустатије из Антиохије процењује да је било око 270 учесника; Euseb. VC 3.8. наводи да их је било преко 250.

19 Euseb. VC 3.7.1.

20 Soc. HE 1.11.1; Soz. HE 1.10,23; Theod. HE 1.7.6; 2.26.6.

Еузебије из Никомедије, Теогнис из Никеје, Марис из Халкедона и Еузебије из Цезареје. Сабором је председавао Осије, епископ Кордубе.²¹

Церемонија отварања је одржана у сали за аудијенцију царске палате. Свештенство и епископи су заузели своја места када је у салу ушао Константин у пратњи пријатеља хришћана без телесне гарде. На знак да улази владар сви су устали. Цар је пленио својом појавом одевен у пурпурну одећу са дијадемом опточеном златом и дијамантима. Сео је на почасно место у чело између два реда епископских клупа на позлаћену столицу.²² Скупу се најпре обратио Еузебије из Никомедије који је одржао панегирични говор добродошлице владару.²³ Након што је Еузебије заузео своје место Константин се обратио на латинском језику док је његове речи један од свештеника преводио на грчки. Владар је исказао захвалност Богу што му је омогућио да види бискупе окупљене на сабору. Затим је осудио насиље и неслогу унутар Цркве и раскол је сматрао много страшнијим од било којег грађанског рата. Све његове победе и успеси у рату имали су смисла само када би се слуге божје ујединиле у миру и хармонији. Како би дошли до решења требало је да епископи и свештеници отворено изнесу своје несугласице јер је то био једини начин да превазиђу своје различитости.²⁴ Када је завршио своје излагање Константиноу су прилазили црквени оци са својим молбама али и приватним тужбама једни против других. То је био разлог због чега их је владар критиковао и оптуживао да су дозволили да их лична нетрпељивост и сукоби ремете у божјим стварима.²⁵

Након свечаног отварања расправа је могла да почне. На првом месту дискутовало се о Аријевом јеретичком учењу, затим мелитијанској шизми и владар је захтевао да се усклади датум прославе Ускрса у хришћанским заједницама у различитим провинцијама.²⁶ Најважнија тема сабора била је Аријево учење. Еузебије је представио раније припремљен документ којим је доказивао своје правоверје и владар је похвалио Еузебијево веровање за које је сматрао да би било идентично његовом само ако би епископ додао да је Син јединосушан (*homoousios*) своме Оцу.²⁷ Након врло исцрпних и дуготрајних расправа коначно је усвојена догма о Светом Тројству коју чине Бог Отац, Исус Христос и Свети дух. Догма ће према сабору на којем је донета убудуће бити означена као никејска и постаће "Симбол вере" и суштина ортодоксије. Нотари су припремили документ који су потписали сви осим Арија и његове петорице следбеника: епископи Секундус из Птолемаиде и Теонас из Мармарике, Еузебије из Никомедије, Теогнис из Никеје и Марис из Халкедона.²⁸ Арије и његови најватренији следбеници су анатемисани, изопштени из хришћанске заједнице и потом прогнани у Илирик.²⁹ Малоазијски епископи Еузебије из Никомедије, Теогнис из Никеје и Марис из Халкедона у страху да не изгубе своје столице ипак су на крају потписали никејску догму.³⁰ Наравно то није значило да су се они искрено покајали и напустили аријевско учење већ су само показали практичност и у том тренутку прихватили једино могуће

---

21 Euseb. VC 3. 6-8.

22 Euseb. VC 3.10.

23 Gwynn 1999, 108. n.50; Barnes 1981, 215; Odahl 2004, 173. У модерној историографији сматра се да је то био Еузебије из Никомедије будући да је био поглавар хришћанске заједнице у Битинији.

24 Euseb. VC 3. 10-12.

25 Soc. HE 1.8.18; Soz. HE 1.17.3; Theod. HE 1.11.4.

26 Опширније о овоме видети: Ферјанчић 2013, 136. са додатном литературом.

27 Euseb. VC 3.13; Soc. HE 1.8, 35-54; Soz. HE 1.20.

28 Philost. HE 1.9.

29 Смирнов Бркић 2012, 137.

30 Socr. HE 1.8,31-34; Philost. HE 1.9-9c; Sozom. HE 1.21.

решење како би сачували своје столице. Формално прихватање правоверја није могло да спречи ширење јеретичких учења нити је могло да обезбеди јединство хришћанској заједници. Проблем очигледно није био само у различитим мишљењима која су се тичала теолошких питања већ у томе што се она нису могла решити у духу братске љубави како је хришћанство и проповедало. Тога се његови најистакнутији следбеници нису придржавали.

Поред расправе о Аријевој доктрини на сабору се дискутовало и о мелитијанској шизми у Египту. Самом Мелитију је дозвољено да остане епископ у Ликополису у Тебаиди, али му је одузето право да поставља и рукополаже свештенике у свом или било ком другом граду у околини. Иако је сабор прихватио оне које је Мелитије већ рукоположио објављено је да су они по части били у инфериорном положају у односу на оне које је поставио Александар, епископ Александрије. Мелитијански свештеници који су се одрекли шизме и признали ауторитет Александров могли су да заузму упражњена места свештеника који су умрли, али у том случају могао је да их рукоположи само епископ цркве у Александрији.³¹

Сабор се осврнуо и на следбенике Павла из Самосате (дан. Самсат), јеретика и епископа Антиохије у Сирији у III веку. Његови следбеници су више сматрани јеретичима него ли шизматичима и сабор се врло строго опходио према њима. Њихово рукоположење је проглашено невалидним и наређено им је да се поново крсте. Новацијанистима, следбеницима римског теолога Новацијана из III века који су били непопустљиви према грешницима, сабор је признао рукоположење за валидно. Међутим, они су морали да прихвате поновни пријем браколомаца и отпадника након њиховог покајања након чега су новацијанисти могли да понесу и почасну титулу епископа. У градовима где је он већ постојао некадашњи новацијанисти су имали прилику да постану његови помоћници или свештеници.³²

Сабор је издао прописе и о многим другим стварима у вези са организацијом хришћанске заједнице. Усвојена је збирка двадесет канонских прописа од којих се два тичу нагодбе са новацијанистима и павлинистима. Преосталих осамнаест канона се односе на литургијска питања, дисциплинске проблеме и покајање. Саборске одлуке су објављене путем синодичких писама упућених црквама у Египту, Либији и Пентаполису. Константин је упутио писмо којим је обавесио све становнике провинција о исходу Никејског сабора, док је посебно писмо послао цркви у Александрији. У њему се обратио поглаварима свих хришћанских заједница и наредио им је да се сви Аријеви списи спале. Запретио је смртном казном свакоме ко буде поседовао Аријеву књигу коју је био дужан одмах да преда магистратима.³³

Константин је исте 325. године када је одржан сабор у Никеји прослављао двадесет година своје владавине. Владар је организовао прославу у царској резиденцији где је позвао епископе окупљене на сабору. Након што их је угостио цар је сваком госту уделио прикладан поклон. Потом је одржао опроштајну беседу током које је све позвао на љубав према ближњима, сарадњу, слогу и великодушност према људским слабостима.³⁴ Владар је могао бити задовољан пошто је изгледало да су спорна питања решена и да су Цркви враћени хармонија и јединство. Међутим, убрзо ће се испоставити да сабор у Никеји не само да није решио раскол у Цркви већ је дошло до још оштрије поделе и дубље верске кризе. Теолошко решење које је владар наметнуо појединим

---

31 Socr. HE 1.9,5-10; Sozom. HE 1.24; Theod. HE 1.8

32 Barnes 1981, 218.

33 Barnes 1981, 233.

34 Euseb. VC 3. 21-22.

епископима самим тим што није добровољно прихваћено није могло бити дугорочно. Већ три месеца након завршетка сабора одметнули су се Еузебије из Никомедије и Теогнис из Никеје тако што су се ставили на страну неких Аријевих следбеника из Александрије. Двојица епископа су им омогућили да се врате у своју паству без обзира на то што их је сабор екскомуницирао. Константина је обузео страشان бес и љутња и одлучио је да их прогна у Галију. За владара су прихватање и поштовање никејске вере и њена анатема били знак правоверја и свако онај ко би одбио да поштује никејску догму сврставао се у ред јеретика. Стога је цар упутио писмо свештенству у Никомедији јер је Еузебије био најдоследнији и најватренији присталица Аријев. Владар је у писму упозорио свештенике и паству да поштују никејску догму иначе ће у противном бити строго кажњени уколико се ставе на страну јеретичке доктрине.³⁵ Очигледно да је Константин веровао да један васељенски сабор какав је био у Никеји који је окупио најутицајније епископе и свештенство ужива божански ауторитет. Због тога је владару било неприхватљиво да било који епископ може да покуша да промени дефиницију вере коју су усвојили свети оци у Никеји. Божански инспирисана вера морала је бити гарант и потврда правоверја. И поред свег настојања да натера поданике на прихватање никејске догме Аријево учење је наставило да се шири у источним провинцијама. Чак је и владарева сестра Констанција, Лицинијева удовица прихватила аријанство. Претпоставља се да је то учинила под утицајем Еузебија из Никомедије који је извесно време боравио на Лицинијевом двору.³⁶

Немоћан да мирним путем натера на поштовање начела донетих на сабору у Никеји владар је одлучио да приступи забранама. Упутио је писмо јеретичима и наредио да се јавно изложи. У писму се обратио марционистима, валентинистима, павлинистима, монтанистима и свим другим јеретичима осудио је њихово понашање и забранио им је да се састају и обављају богослужење на јавним местима и у приватним кућама док је њихова лична имовина имала бити конфискована.³⁷ Проблем је настао у спровођењу закона који се није доследно поштовао и примењивао и стога су јеретици и даље постојали и наставили су да делују.³⁸ Како примећује С. Ферјанчић Константинов оштар став према јеретичима и шизматичима је оправдан јер је владар као врховни верски поглавар имао обавезу да брани званичну религију било да је реч о паганству или хришћанству.³⁹ Испоставиће се да на овом пољу владар није постигао успех јер очигледно да он није најбоље разумео суштину христолошких расправа нити је поседовао теолошко знање и познавање догматских питања на начин на који су то разумели свети оци.

Лични сукоби и нетрпељивост међу појединим епископима доводили су до тога да су се стално међусобно нападали. Тако је Еустатије из Антиохије напао Еузебија из Цезареје оптужујући га за кривотворење никејске вере, док је Еузебије одговорио оптужбом за савелијанство. Спорови нису јењавали и зато је две године након сабора у Никеји сазван сабор у Антиохији (327. године). Сабором је председавао Еузебије из Цезареје и Еустатијеви противници су изнели низ оптужби на његов рачун. Епископ из Антиохије је оптужен да је осрамотио читаво свештенство јер је живео на начин недостојан једног свештеника пошто је имао љубавницу. Оптужили су га и да је говорио са непоштовањем о владаревој мајци Хелени док је обилазила провинције на Истоку

---

35 Philost. HE 1.10; 2.1b; Sozom. HE 1.20.

36 Socr. HE 1.25,1-2; Sozom. HE 2.27.

37 Eusebius, VC 3.64-65.

38 Jones 1964, 952-953.

39 Ферјанчић 2013, 139.

326. године.⁴⁰ Иако су оптужбе биле измишљене и преувеличне сабор их усвојио. Одлуке је потврдио и Константин. Еустатије је прогнан у Илирик.⁴¹ Сабор у Антиохији је разрешио и Асклепија из Газе из непознатих разлога. На исти начин разрешено је још неколико бискупа из Сирије, Феникије и Палестине. Испоставило се да је Еустатије имао велики број следбеника и присталица у Антиохији због чега је тражено да се он врати. Борба се пренела изван цркве на улице Антиохије. Константин је покушао да смири страсти и упутио је писмо којим је потврдио одлуке сабора у Антиохији и подсетио је на Еустатијеве грехе. Указао је да Еустатије мора да остане у изгнанству и убеђивао је хришћане у Антиохији да умире своје разлике и престану са сукобима.⁴² Еустатијевим изгнанством највише су изгубили правоверни који су остали без једног од својих најистакнутијих представника што је довело до јачања Аријевих следбеника. У таквим условима Арије, Еузебије из Никомедије и Теогоније су изразили жељу да се поново придруже Цркви. Арије је указивао на спремност да прихвати никејску веру и изразио је жељу да види владара. Могуће да је и Константинова сестра Констанција подстрекивала владара на попустљивији став према аријанцима. Слабљење струје правоверних довело је до јачања Аријевих следбеника те се стога владар окренуо политици верске толеранције и одлучио да Арију још једном пружи прилику.⁴³

Арије је изразио спремност да прихвати никејску веру након чега га је Константин позвао на двор. Када је Арије стигао владар му је тражио писмени доказ његовог правоверја. Арије и његов ђакон Еузоје су поднели владару пажљиво сročену писмену изјаву њихове вере. Обојица су изразили приврженост и наклоност учењу о Светом Тројству. Молили су да буду враћени у окриље њихове мајке цркве како би са њом могли да живе у миру и моле се за владара и његову породицу.⁴⁴ Константин је био задовољан њиховим одговором али је владареву одлуку требало да потврди сабор бискупа који је одржан крајем 327. и почетком 328. године у Никомедији.

На сабору у Никомедији окупило се око 250 свештеника. Владар, који је био у Никомедији, присуствовао је сабору и активно је учествовао у дебатама.⁴⁵ Пошто је сабор потврдио да су Арије и Еузоје враћени у црквену заједницу захтев да буду враћени упутили су Еузебије и Теогнис. Они су истицали да прихватају никејску веру и израз "јединосущан" као и остале никејске догме, једино су се противили анатема баченој на Арија и на његове следбенике. Владар је помиловао и њих двојицу и они су враћени на своје столице - Еузебије у Никомедију, а Теогнис у Никеју.⁴⁶ Изгледало је као да је сабор у Никомедији успео да измири правоверне и аријанце. Међутим, одлуке сабора није хтео да прихвати Александар, епископ Александрије и он је одбио да Арија поново прими у црквену заједницу. При овом тврдокорном ставу остао је и његов наследник Атанасије који је заузео епископску столицу у Александрији након Александрове смрти 17. априла 328. године.⁴⁷ Атанасије је писао Константину и саопштио му да су га Александријци једногласно изабрали за епископа и навео је указ града како би потврдио свој избор. Константин је одговорио граду и сагласио се са његовим избором.⁴⁸ Након тога је Еузебије из Никомедије писао новом бискупу

---

40 Barnes 1981, 227.

41 Euseb. VC 3.59.4.

42 Euseb. VC 3.59.1.

43 Socr. HE 1.14; Sozom. HE 2.16; Philost. HE 1.7a.

44 Socr. HE 1. 25-26.

45 Barnes 1978, 60.

46 Socr. HE 1.14; Sozom. HE 2.16.

47 Barnes 1993, 18.

48 Barnes 1993, 20.

Александрије тражећи од њега да прими у заједницу Арија и његове следбенике. Атанасије је одбио да прими јеретике које је осудио један васељенски сабор тиме издижући сабор у Никеји на виши ниво у односу на друге саборе. На Еузебијев захтев умешао се и Константин који је писао Атанасију претећи му разрешењем и изгнанством ако настави да спречава повратак Арија и његових следбеника. Атанасије је остао доследан и непоколебљив и одговорио је владару да је Арије јеретик и да због тога за јеретика који је напао Христа нема места у црквеној заједници.⁴⁹ Због таквог тврдокорног става Атанасије је изазвао велики бес Аријевих присталица који су пронашли савезнике у мелитијанцима. Следбеници две јеретичке струје су се удружили и напали су Атанасија. Изнели су низ лажних оптужби на његов рачун. Најтежа је била оптужба да је Атанасије учествовао у организовању завере против Константина и да је то чинио заједно са Филуменом, који је био *magister officiorum*. Атанасије је позван на владарев двор у Никомедију 331. године. Успео је пред владарем да се одбрани од оптужби након чега се вратио у Александрију.⁵⁰ То је Арија страшно разљутило због чега је упутио ултимативно писмо владару у којем је тражио да буде што пре враћен у заједницу или ће у противном своје следбенике организовати као посебну цркву. Владар, навикнут на покорност, не на претње и уцене, постао је бесан и гневан. Одговорио је Арију писмом које је префект Египта Патерије јавно прочитао у царској резиденцији. Арије је нападнут као непоправљив јеретик док су његови следбеници имали бити кажњени. Лаицима је одређен додаток на процењену имовину приликом утврђивања висине пореза, док је свештенство које остане у заједници са Аријем у обавези да обавља јавне дужности и литургије.⁵¹

Аријанци се нису смиривали и наставили су борбу против Атанасија. Овог пута оптужили су га да је наредио Макарију да нападне Исхиаса и том приликом је преврнуо олтар и разбио пехар за причест. Атанасије је оптуживан и да је наредио убиство Арсенија, мелитијанског епископа Хипселе (дан. Шатб) у Горњем Египту. Како би доказали да је дошло до убиства Аријеви следбеници су показивали Арсенијеву шаку коју је Атанасије наводно одсекао како би је користио у магијским обредима.⁵² Владар је још једном саслушао Арија у Константинопољу након чега је одлучио да о његовој судбини ипак расправља сабор који се састао у Цезареји у Палестини. Пошто је у међувремену и Атанасије поново оптужен сабор је требало и о томе да расправља. Истрагу о Атанасијевом случају спроводио је Константинов полубрат Флавије Далмације који је од 333. године носио титулу цензора и имао је широка судска овлашћења. Атанасије је успео да одбаци све оптужбе и доказао је да се не може довести у везу са рушењем олтара и разбијањем пехара за причест пошто је то под заклетвом потврдило тринаест свештеника из Александрије. Доказано је и да је Арсеније жив али су га аријанци вешто крили. Атанасије је ослобођен свих оптужби и могао се вратити својим свештеничким дужностима. Аријанци нису успели да осуде Атанасија и сабор у Цезареји се разишао.⁵³

Ипак, то није био крај покушајима аријанаца да се обрачунају са александријским епископом. Изнели су нове оптужбе на његов рачун. Овога пута су тврдили да је Атанасије камењем гађао цареву статуу. Наговорили су неку жену ниског морала да оптужи Атанасија да ју је напаствовао. Владар није могао да остане имун и

---

49 Barnes 1981, 231.

50 Socr. HE 1.27, 6-10; Sozom. HE 2.22.

51 Barnes 1981, 233.

52 Sozom. HE 2.31.1.

53 Каргашов 1995, 58; Дабић 2016, 32.

наредио је да се састане сабор у Тиру (у Феникији) који је требло да стави тачку на дугу и мучну расправу у вези са Атанасијем. Сабор се састао 335. године. Атанасије најпре није хтео да присуствује сабору али му је владар наредио под претњом да ће га на силу довести и александријски епископ се појавио на заседању. Сабор је отворен читањем Константиновог писма у којем је владар подсетио свети сабор да се састао како би обновио мир, јединство и слогу у цркви.⁵⁴ На само почетку заседања обратио се Атанасије који је одбацио оптужбе и његова одбрана је могла да почне. Жена која је тврдила да ју је напастовао није знала ни како он изгледа. Самим тим њена оптужба је одмах одбачена. Врло лако је доказао да је Арсеније жив. Наиме, он се појавио у Тиру из чисте радозналости да види шта ће се дешавати на сабору. Препознао га је Павле, епископ из Тира и када је Арсеније доведен пред сабор стргли су му огртак са руку и видело се да има обе шаке. Сабор је наставио са радом у Јерусалиму јер је требало осветити Цркву Светог гроба. Свештенство које је присуствовало сабору је осветило Цркву. Прослава је трајала целе недеље, многи епископи су одржали говоре или проповеди у част нове Цркве и њеног оснивача, међу њима и Еузебије из Цезареје чији је говор сачуван.⁵⁵ Арије и Еузоје су искористили владарево усхићење и радост због нове цркве и затражили су опет од њега да их врати у хришћанску заједницу. Владар је прочитао саопштење које су поднели, испитао их је али је ипак оставио да коначну одлуку о њиховом повратку у заједницу донесе сабор. На сабору је прочитано Константиново писмо и Арије је поново примљен. Владар је обавештен о одлуци и сабор је потврдио да је Аријев исказ у складу са никејском доктрином и учењима апостола и цркве и стога су Арије и његови следбеници добродошли у Цркву којој су на тај начин обезбедили јединство и мир.⁵⁶ Сабор је након тога враћен у Тир где је свештенство завршило посао у Атанасијевом одсуству. Установљено је да је Атанасије крив, разрешен је столице и наређено му је да напусти Александрију. Саопштење о Атанасијевој кривици садржало је четири ставке: најпре његово бекство и немогућност да одговори на оптужбе одавали су његову кривицу, затим његово одбијање да присуствује сабору у Цезареји 334. године је указивало на непоштовање према црквеним саборима и према владару. Атанасије је оптужен да је дошао у Тир са наоружаном пратњом која је прекинула заседање и на крају комисија која је истраживала случај сломљеног пехара је установила да су те оптужбе тачне.⁵⁷

Саборске одлуке нису представљене Константину јер је у међувремену Атанасије отишао владару у Константинопољ и замолио га да позове епископе окупљене на сабору у Тиру да дођу на двор како би се међусобно суочили. Еузебије из Никомедије и његове присталице су стигле у царску палату и овога пута су изнели нове оптужбе на рачун Атанасија. Епископ је окривљен да је обуставио редовне испоруке жита из Александрије у Константинопољ. Владар је страховао да би у случају нередовне испоруке жита могло доћи до глади самим тим и немира у престоници, те је стога одмах пресудио и прогнао Атанасија у Тријер у Галији.⁵⁸ Ускоро је уклоњен и Марцел из Анкире један од најватренијих Аријевих противника. Марцел је оптуживао Арија за политеизам и на сабору у Тиру и Јерусалиму је одбио да отворено осуди Атанасија и прихвати Арија. Није пристао да учествује ни у богослужењу са члановима сабора приликом освећивања Цркве у Јерусалиму. Марцел је своје учење изложио у трактату

---

54 Euseb. VC 4.42.

55 Euseb. VC 4.43.

56 Socr. HE 1.28-33,2; Sozom. HE 2.25.

57 Sozom. HE 2.25.15-20.

58 Socr. HE 3, 33-35; Sozom. HE 2.28.

који је лично предао Константину. Владар је одбио да арбитражу у теолошкој расправи и сазвао је сабор који се састао у Константинопољу 336. године којем је присуствовао и владар. Марцелов трактат је прегледан и оцењен као јеретички и Марцел је осуђен и разрешен дужности да би потом био прогнан. За новог епископа у Анкири изабран је Василије.⁵⁹ Два највећа противника аријанаца Атанасије и Марцел су били уклоњени и чинило се да Арије и његови следбеници никада нису били у бољој позицији. Испоставило се да том позицијом нису успели или нису могли да се окористе. Арије је из Јерусалима отишао у Александрију али је тамо морао да се суочи са немирима Атанасијевих присталица који су били незадовољни и љути због прогонства свог поглавара и Аријевог повратка. Константин је због тога морао да позове Арија на двор како би га још једном саслушао. Арије је поновио да прихвата никејску догму и потписао је "Симбол вере" а онда се на Константинов захтев и заклео. Доводи се у сумњу искреност Аријеове заклетве јер је већ следећег дана умро у страшним мукама. Сматра се да је јеретика стигла заслужена казна за све што је починио, између осталог и за лажну заклетву цару.⁶⁰ Аријева смрт није зауставила ширење његовог учења и аријанизам је наставио да се шири и живи још дуги низ година. Египат је потресала мелитијанска шизма док су у северној Африци наставили да доминирају донатисти.

Константинови покушаји да поврати Цркви јединство нису уродили плодом. Као и у случају пагана владар није био спреман да користи принуду и натера јеретике на послушност. Уместо тога Константин је препоручивао, опомињао, наговарао, понекад и претио испоставиће се узалуд. Можда је он сматрао Цркву исувише моћном да би могао да је на нешто примора. И поред сталних покушаја и неколико сабора које је управо он сазивао црквена питања су остала нерешена а Црква је била још оштрије подељена.

После смрти цара Константина Великог 22. маја 337. године, њега су наследили синови: најстарији Константин II (317–340) владао је на западу – Галијом, Британијом и Шпанијом, други по реду син Констанције (324–361) владао је на истоку – Тракијом, Малом Азијом, Сиријом и Египтом и трећи Констанс (333–350) владао је средишњим делом империје на Дунаву, Италијом и Африком. После очеве смрти тројица владара су се састала у Панонији, на Дунаву и договорили су се, да ради "мира у цркви" амнестирају све прогнане епископе. Том њиховом одлуком спорови у Цркви ипак нису били решени. Атанасије је остао веран никејској вери и зато су противници ове вере источни богослови, настојали да у тој борби са никејцима, себе представе као заштитнике канонског поретка како не би оставили утисак да се боре за јерес. Борећи се против Атанасија, источни богослови су донели правило које је постало саставни део Антиохијског сабора одржаног 341. године, да се епископ кога је осудио један сабор а није га оправдао други лишавао катедре. Та одлука односила се на Атанасија и убудуће антиникејци нису Атанасија осуђивали због вере тј. православља већ због тога што се он неканонски вратио у Александрију. Наиме, он је то учинио по одобрењу императоровом.⁶¹

Константинови наследници суочени са сукобом источних и западних епископа морали су да сазову сабор на којем би покушали да изгледе спорове између две супротстављене струје. У том контексту биће сагледан Сердички сабор који је замишљен као васељенски и који је требало да оконча сукобе између западних и источних епископа.⁶² Чинило се да у том периоду Исток нема проблема са јересом већ

---

59 Socr. HE 1.36; Дабић 2016, 34-36; Карташов 1995, 65; Barnes 1981, 240; Barnes 1993, 56.

60 Ферјанчић 2013, 145. н. 554.

61 Barnes 1993, 34-46.

62 Дабић, 51-93; Карташов 1995, 87-94; Barnes 1993, 71-81.

са учењем о Светој Троици. Проблем је сада настао на Западу, где се почело сумњати да Источни "мењају веру". Западни епископи су затражили од западног владара, Констанса, да сазове васељенски сабор на којем би се могло слободно гласати. Констанс је пристао, али је исти захтев упутио своме брату владару на Истоку, Констанцију, инсистирајући на заједничком сабору источних и западних епископа. Констанције је невољно пристао и предложио је да сабор буде одржан у граду Сердици (дан. Софија), који је припадао западном делу царства, али је био у близини истока и налазио се у средишњем делу империје.⁶³ О Сердичком сабору сазнајемо на основу аката донетих на сабору и записа самог Атанасија. Сабор се састао у касно лето 343. године. Према Сократу прошло је осамнаест месеци између сазивања и одражавања сабора. То значи да је сабор сазван у пролеће 342. године, а одржан је у јесен 343. године.⁶⁴ Присуствовало му је 170 епископа и то 94 западних и 76 источних. Сабором је председавао Осије из Кордубе, који је у Сердику дошао заједно са Атанасијем, после њиховог заједничког разговора са царем Констансом у Тријери.⁶⁵ Пошто је сабор требало да буде васељенски сматрало се да ће бити на вишој инстанци од сабора у Никомедији, Тиру, Јерусалиму, Антиохији и Константинопољу. Циљ који су западни епископи поставили себи на овоме сабору био је да реше три веома важна питања: 1) спасавање свете вере и чисте истине од оних који су је нападали; 2) да одлуче да ли су свргнути епископи на Истоку од 337. године били праведно или неправедно оптужени и 3) да испитају оптужбе против ових свргнутих епископа да ли су оскрнавили, малтретирали или чак и убијали.⁶⁶ Дакле, западни богослови испланирали су да на сабору, који је требало да буде одржан, суде источним оцима и зато то није ни могао да буде сабор помирења. Међу најистакнутијим источним епископима били су Марије Халкедонски, Теодор Хераклидски, епископи из Илирика - Валент из Мурсе и Урсакије из Сингидунума. Сабору су присуствовали водећи епископи Италије: Протасије Милански, Фортунат Акилејски, Урсакије из Брешче, Викентије Капуански. Учешће на сабору узели су и епископи Илирика, као и Норика, Паноније, обе Дакије (*Dacia Mediterranea* и *Dacia Ripensis*).⁶⁷

Источни епископи су били незадовољни када су сазнали да су се западни епископи већ организовали и без њих почели да заседају, а сачинили су и Устав сабора. Западни су, одмах након доласка у Сердику одржали заседање којим је председавао Осије Кордувски и донели су одлуку да се Атанасије прими у заједницу.⁶⁸ Источни оци, да би оспорили сабору васељенски карактер, отпутовали су недалеко на југоисток у Филипопољ (дан. Пловдив) и тамо су приступили одржавању свог самосталног скупа. Тако се две групације, источних и западних епископа, никада нису заједно среле на једном заједничком сабору.⁶⁹ Сабор источних у Филипопољу осудио је Атанасија, не због вере већ због суровости када је успостављао своју власт у Египту и сабор је донео IV Антиохијску формулу која је била делеко од никејске догме.⁷⁰

У то време, сабор који је заседао у Сердици, разматрао је оптужбе против Атанасија, Маркела и Асклепа и донео је ослобађајућу пресуду: "Атанасије, Маркел и Асклеп и они који су бојжи посланици са њима су невини и чисти и требало би да се

---

63 Barnes 1993, 69.

64 Зелер 2005, 226.

65 СTh 12.1.36.

66 Barnes 1993, 71.

67 Barnes 1993, 72-73.

68 Socr. HE 3.11.5.

69 Опширније о овоме видети: Дабић 2016, 59-68.

70 Карташов 1995, 88-89.

врате у своје заједнице као бискупи уместо Георгија, Басила и Квинтијануса".⁷¹ Западни, на сабору у Сердици, пошто су наведене епископе ослободили оптужбе, деветорицу источних лишили су чина. Међу њима били су: Георгије Лаодијски, Стефан Антиохијски, Акакије Цезарејски, Нарцис Неронијадски и тројица илирских епископа, Теодор Ираклијски, Урсакије Сингидунумски и Валент из Мурсе.⁷² Пошто су обавили први део посла, Сердички сабор је могао да пређе на питања вере. Иако је учени Атанасије био против тога да се саставља нова дефиниција вере, јер је постојећу никејску сматрао пуноважном, западни бискупи су сматрали да је потребно донети нове одлуке јер су никејске биле кратке и зато нису привлачиле пажњу источних отаца. И заиста, они су саставили синодичко писмо које почиње претњом избацавања сваког ко сумња да је Христ Бог или да је он Син у пуном смислу те речи, у писму је указивано и на "јединосусност" Оца, Сина и Светог Духа. Ипак, на Сердичком сабору није усвојена нова догма, јер су сердички оци сматрали да не би требало ништа више да се пише о вероисповести, будући да су били задовољни вероисповешћу коју су потврдили оци на сабору у Nikeји и којој ништа није недостајало а била је пуна побожности. Када би се усвојила друга вероисповест, она у Nikeји се могла сматрати неважећом. Тако су и предлагачи нових формула Протоген Сердички и председавајући сабора Осие Кордубски писали папи Јулију у Рим, протестујући да је направљен план да се објасне нејасности никејске вероисповести, а не да се замене.⁷³

Захваљујући канонима сабора у Сердици, који су додати ранијој збирци канонских закона, а стекли су велики ауторитет у каснијим вековима, познате су нам различите расправе које су вођене на сабору. Већину канона који су имали форму предлога сачинио је Осие који је председавао сабором. Поред доктрине расправљало се о статусу прогнаних епископа и тлачењу њихових присталица на Истоку. Сердички оци су смислили и формулу да осигурају да исток и запад славе Ускрс истога дана. Претходно рачунање, које је коришћено у Риму и Александрији, понекад је показивало различите датуме, две цркве требало је да се држе правила која су установљена у Nikeји. Те 343. године, Рим је славио Ускрс 3. априла док Атанасије и александријска црква 27. марта. У Сердици је усвојена табела ускршњих празника за следећих 50 година, а бискупи Рима и Александрије су је објавили у црквама у њиховој надлежности.⁷⁴ У време сабора у Сердици, када су и настали ови канони, није било стварног мира у цркви у Африци, већ је наступило само затишје у непријатељствима. Сердички сабор није довео до обједињавања већ напротив до раздвајања цркава истока и запада. Константинов наследник Констанције ипак је морао да поштује одлуке овог сабора и позвао је из прогонства Атанасија. Епископ александријски је коначно био ослобођен оптужби и могао се вратити у своју паству која га је са радошћу дочекала.

Закључак

Епоха црквених сабора почела је након што су хришћани добили право слободног проповедања своје вере што значи од времена цара Константина. Црква је по својој структури била саборно уређена и стога су сва црквена питања саборно решавана. У периоду када хришћанство није било призната религија и када су хришћани излагани стравичним прогонима није било могућности за одржавање сабора али након 313.

---

71 Barnes 1993, 76.

72 Barnes 1993, 76; Зелер 2005, 233.

73 Barnes 1993, 77.

74 Опширније о саборским канонима видети: Дабић 2016, 83-91; Barnes 1993, 78-80.

године то је постао једини начин решавања црквених питања. Цар Константин, који је био наклоњен хришћанима, сматрао је да је његова обавеза да учествује у решавању црквених спорова како би се спречили сукоби унутар Цркве који су се лако могли пренети и у народу. Владар је настојао да обезбеди унутрашњи мир и стога је покушао да стане на пут црквеним неслагањима која су расpirивала мржњу и неретко доводила до немира. Константинов први корак у решавању црквене кризе био је сазивање првог општег васељенског сабора у Nikeји. Константин је као верски поглавар сматрао својом дужношћу да ради на успостављању мира у Цркви и заштити званичну религију. Владар је веровао да ће никејска догма и "Симбол вере" донети на сабору у Nikeји допринети решењу црквених спорова. Учествовао је у догматским расправама у којима је подржавао идеје које је требало да допринесу измирењу сукобљених страна. Али очигледно је да сам цар није најбоље разумео теолошку дубину сукоба или је бар није разумео на начин на који су то чинили учени епископи и ђакони који су се посветили изучавању хришћанске доктрине. При томе је владар, који је себе видео као једног од епископа сматрао да црквени сабори окупљају најутицајније црквене оце и да стога уживају божански ауторитет. Зато Константин није могао да разуме покушаје појединаца да касније мењају дефиницију вере установљену на једном васељенском сабору.

Из свега реченог јасно је да сабори нису могли да зауставе христолошке расправе, нису могли чак ни да их ублаже. Иссувише је велики био анимозитет, нетрпељивост и непомирљивост неких од најутицајних црквених отаца који нису били спремни ни на какав компромис којим би променили и делић својих ставова. Стога су покушаји Константина, касније и његових наследника да учине крај црквеним сукобима били узалудни. Саборске одлуке које су наметале правоверје врло често су остајале мртво слово на папиру. И поред свих неуспеха првих црквених сабора одржаних током Константинове владавине сабори су и даље сазивани јер су били једино легитимно место на којем се могло расправљати о црквеним питањима. Саборске одлуке потписивао је цар чиме су оне стичале снагу државних закона те су стога биле обавезујуће за све хришћанске поданике царства. Константин је веровао да су сви људи требали да буду хришћани, али да су хришћани могли да имају мишљења која се разликују о теолошким питањима и да су се разборити хришћани могли неслагати о теолошким доктринама у духу братске љубави. Очигледно да је владар минимизирао разлике међу супротстављеним странама док је велике наде за решење спорова полагао у црквене саборе који у првој половини IV века ипак нису донели очекивано решење црквене кризе.

Објављени извори

Codex Theodosiani libri XVI cum Constitutionibus Sirmondianis et leges novellae ad Theodosianum pertinentes I-II, ed. T. Mommsen-M. Meyer, Berolini 1905.

Eusebius Caesariensis, *Vita Constantini, Life of Constantine*, ed. F. Winkelmann 1975.

Libanius, *Selected Orations* I-II, ed. A.F. Norman Cambridge Mass.-London 1969-1977.

Libanius' *Autobiography* (trans. by A.F. Norman), Oxford 1965.

Socrates. *Ecclesiastical History*, ed. R. Hussey, Oxford 1893.

Sozomeni Ecclesiastica historia I-II, ed. R. Hussey, Oxonii 1860.

Philostorgius *Historia ecclesiastica*, ed. J. Bidez, Leipzig 1913.

Литература

- Barnard, L.W. (1970). *The Antecedents of Arius*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company: *Vigiliae Christianae* 24, 172-188.
- Barnes, T. D. (1978). *Emperor and Bishops, A.d. 324-344: Some Problems*. New Jersey: *American Journal of Ancient History* 3, 53-75.
- Barnes, T. D. (1981). *Constantine and Eusebius*, London: Harvard University Press.
- Barnes, T. D. (1981). *The New Empire of Diocletian and Constantine*. London: Harvard University Press
- Barnes, T. D. (1993). *Athanasius and Constantius. Theology and Politics in the Constantinian Empire*, London: Harvard University Press.
- Богдановић, Д. (1989). *Свети оци и учитељи цркве. Мала приручна патрологија*. Београд: Богословски факултет-Хиландарски фонд.
- Герке, Ф. (1973). *Касна антика и рано хришћанство*. Нови Сад. Братство и јединство.
- Gwynn, D.M. (1999). *Constantine and the Other Eusebius*. London: Royal Holloway University of London. *Prudentia* Vol. 31, No 2. 94-124.
- Дабић, Марко (2016). *Црквени сабори у Илирику у IV веку* (ур. Драгиша Бојовић). Ниш: Међународни центар за православне студије.
- Джурант, В. (1998). *Доба вере I*. Београд: Народна књига Београд.
- Джурант, В. (1996). *Цезар и Христ*. Београд: Народна књига Београд.
- Зелер, Ж. (2005). *Почеци хришћанства на Балкану* (прев. Корнелија Никчевић). Подгорица: ЦИД.
- Jones, A. H. M. (1949). *Constantine and the Conversion of Europe*. London: Hodder and Stoughton.
- Jones, A. H. M. (1964). *The Later Roman Empire 284-602. A Social, Economic and Administrative Survey I-III*. London: Oxford.
- Карташов, А. В. (1995). *Васеленски сабори I* (прев. Мира Лалић). Београд: ФИДЕБ.
- Љубомировић, И. (2018). Верска толеранција на примеру Константина Великог и његове политике према хришћанима и паганима. *Византијско-словенска чтенија I* (ур. проф. др Драгиша Бојовић). Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу; Међународни центар за православне студије Ниш и Центар за црквене студије Ниш.
- Momigliano, A. (1963). *Conflict between paganism and christianity in the fourth century*. London: Oxford at the Clarendon press.
- Odahl. C. M. (2004). *Constantine and the Christian Empire*. New York: Routledge.
- Поповић, Р. (2014). Васељенски сабори у контексту Константиновог наслеђа. Београд: Завод за уџбенике. *Константин Велики у византијској и српској традицији* (прир. Љубомир Максимовић), 29-48.
- Смирнов Бркић, А. (2012). Изгнанство Арија у "Илирик" према историјским изворима. Нови Сад: *Истраживања* 23, 137-150.
- Ферјанчић, С. (2013). *Константин*. Београд: Службени гласник.

THE ECCLESIASTICAL COUNCILS IN THE FIRST HALF OF THE FOURTH CENTURY- SOLUTION OR DEEPER SCHISM IN THE CHRISTIAN CHURCH

After the Edict of Milan was issued in 313, the Christians were given the freedom to practice their religion, and with it, the possibility to discuss religious matters at ecclesiastical councils. Alexandrian presbyter Arius contributed greatly to church disunity and, we could say, the beginning of church schism. In the basis of Arius' study was the non-recognition of the equivalence of the Father and the Son, and with it, the denial of the divine nature of Isus Christ. Constantine tried to solve the problem of Arianism by summoning the first ecumenical council, which was held in Nicea in 325. At the council, Arius and his followers were anathematized and excommunicated, whereas those who were Orthodox adopted the creed of Nicea, with which the Father, the Son and the Holy Ghost were equal. Regardless of the adopted creed of Nicea which became the "symbol of faith," Arianism continued to spread. Constantine was therefore forced to summon a few more councils which were held in Antioch (327.), Nicomedia (327/8.), Cesarea (334.) and Tyre (335.). It was not only Arianism that was discussed at the councils, but also personal disputes between the most influential Church Fathers of the time. Alexander, bishop of Alexandria and Athanasius who later succeeded him in his position didn't want to bring back Arius to the community which is why the Arians united with the Melitians and invented a series of accusations on account of Athanasius. Church councils became places for Church Fathers' mutual accusations and didn't contribute to the harmonization of their contrary beliefs. Even though numerous church councils were summoned, Constantine and his followers didn't contribute to solving the crisis and schism within the Christian church.

